

Kapitan statku morskiego

315205

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Podstawowym zadaniem kapitana jest zapewnienie bezpieczeństwa statkowi, pasażerom, załodze i ładunkom oraz dbałość o właściwą eksploatację statku. Kapitan jest dowódcą i jedynym przełożonym całej załogi (a więc oficerów, mechaników, marynarzy) oraz jednocześnie przedstawicielem armatora.

Zakres czynności i związanej z tym odpowiedzialności służbowej daje kapitanowi szerokie uprawnienia do powierzonego mu statku, ładunku i ludzi, w tym też pasażerów, jeśli tacy znajdują się podczas podróży lub w portach. Regulaminy pracy stwierdzają m.in., że odpowiedzialność kapitana dotyczy szczególnie bezpieczeństwa ludzi, statku i ładunku, właściwego przygotowania statku do podróży, bezpiecznego załadunku statku i odpowiedniego wykorzystania ładowności i nawigacji, a także prawidłowej i oszczędnej gospodarki na statku. Do obowiązków kapitana należy również reprezentowanie armatora (właściciela statku) wobec władz portowych i przedstawicielstw handlowych w portach obcych. Niektóre obowiązki wybiegają poza obręb statku i załogi. Kapitan ma bowiem obowiązek niesienia pomocy ludziom znajdującym się na morzu w niebezpieczeństwie. Od tego obowiązku może odstąpić tylko w wypadku zagrożenia utraty własnego statku lub zagrożenia życia osób znajdujących się na statku. Władza kapitańska, w tym także dyscyplinarna wobec załogi, nie ustaje z chwilą zakończenia przez nich pracy na danym stanowisku roboczym, ponieważ statek morski jest zarówno miejscem pracy marynarza, jak i jego domem. Do czynności kapitana statku morskiego należą funkcje administracyjne, czyli prowadzenie wszelkiego typu rejestrów dotyczących odbywanych rejsów (dziennik pokładowy). Prowadzi on również gospodarkę finansową, tzn. wypłaca pensje załodze i dba o prawidłowe zaopatrzenie załogi w żywność, środki ochronne i inne niezbędne rzeczy, potrzebne do prawidłowego funkcjonowania dowodzonej przez niego jednostki. Kapitan wykonując swoją pracę często korzysta z wielu urządzeń technicznych, m.in. z komputera oraz urządzeń nawigacyjnych jak np. radary, ARPA, elektroniczne systemy określania pozycji itp. Korzysta on także z urządzeń biurowych (faks, telefon), które umożliwiają mu na morzu kontakt z lądem. Kapitan nowoczesnego statku ponosi odpowiedzialność nie tylko za bezpieczeństwo i życie załogi oraz mienie i statek, ale również za całokształt życia biologicznego na mijanych przez niego akwenach. Awaria dużego statku, który przewozi substancje silnie toksyczne lub wyciek ropy naftowej z tankowców może doprowadzić do poważnych, czasami nieodwracalnych katastrof ekologicznych.

Środowisko pracy

materialne środowisko pracy

Kapitan wykonuje swoją pracę w różnych miejscach jednostki pływającej. Najczęstszym miejscem przebywania kapitana jest mostek nawigacyjny (w przedniej górnej części nadbudówki), skąd widoczny jest cały obszar statku i przestrzeń wokół niego. Nierzadko przebywa także na pokładzie, gdzie nadzoruje pracę załogi. Przebywanie w różnych warunkach atmosferycznych i zmiana stref klimatycznych mogą być przyczyną

zachorowań na wszelkiego typu zakażenia i choroby inwazyjne. Przyczyną zapadania na różnego typu nerwice jest praca w ciągłym stresie i zagrożeniu. Podczas wykonywania swojej pracy kapitan narażony jest na zmiany natężenia hałasu, wibracji i różnego rodzaju promieniowania oraz działania pól elektromagnetycznych, które są emitowane przez urządzenia znajdujące się na statku. Częstym schorzeniem ludzi morza jest kamica układu moczowego. Spowodowane to jest tym, że woda pitna magazynowana jest przez długi okres w zbiornikach statku. W zawodzie tym istnieje zwiększone ryzyko wypadków - złamań, stłuczeń i urazów ciała podczas sztormów, a nawet zagrożenie życia.

warunki społeczne

Praca kapitana ma charakter zespołowy. Pełni on funkcje kierownicze wobec załogi statku, a więc układa plan pracy dla swoich podwładnych na czas załadunku i wyładunku towaru oraz rejsów. Podczas wykonywania swoich zadań ma bardzo intensywny kontakt z innymi ludźmi. Dla załogi powinien być nauczycielem, opiekunem i doradcą w sprawach zawodowych i osobistych. Kontaktuje się z armatorem, przed którym jest odpowiedzialny za załogę i statek. Umiejętności z zakresu pierwszej pomocy medycznej są tu nieodzowne. Osoba pracująca na tym stanowisku często kontaktuje się z przedstawicielami różnych firm. W czasie tych spotkań bardzo ważna jest umiejętność negocjacji i konsultacji w celu dojścia do kompromisu. Kapitan statku morskiego porozumiewa się ze współpracownikami przy pomocy urządzeń telekomunikacyjnych (krótkofalówki, telefon) oraz w formie pisemnej lub poleceń ustnych. Z racji kierowania zespołem ludzi musi posiadać umiejętność rozwiązywania sytuacji konfliktowych.

warunki organizacyjne

Kapitan statku morskiego pracuje przez całą dobę, czyli cały czas musi być dyspozycyjny ze względu na specyfikę wykonywanej pracy. Z racji tego, że praca odbywa się całą dobę, wykonywana jest ona także w dni powszechnie wolne od pracy. Jest ona wykonywana w zależności od pogody i od zlecenia otrzymanego od armatora. Praca kapitana wymaga częstych kontaktów służbowych i pobytu za granicą kraju przez dłuższy czas. W hierarchii organizacyjnej kapitan jest kierownikiem dla załogi i podwładnym dla armatora. Armator pozostawia dużą swobodę kapitanowi w doborze metod i rozkładzie czasowym zadań, jednak nadzoruje główne cele pracy. Najczęstszym ubiorem kapitana jest ubiór reprezentacyjny, czyli mundur. W czasie pobytu na morzu kapitan ubiera się dowolnie lub używa odzieży ochronnej. Jeśli chodzi o charakter pracy w tym zawodzie, to nie jest on zrutynizowany, czynności są nieprzewidywalne i zmieniają się w zależności od panujących warunków. Wykonywanie tej pracy wiąże się z dużą odpowiedzialnością finansową oraz za prawidłowe funkcjonowanie powierzonego statku, za bezpieczeństwo, zdrowie i pracę załogi.

Wymagania psychologiczne

Ze względu na główne zadania kapitana, a więc troskę o bezpieczeństwo pasażerów, załogi, ładunku i statku, powinien on odznaczać się umiejętnością pracy w szybkim tempie, podejmować szybko i trafnie decyzje w ciągle zmieniających się warunkach na morzu. Bardzo ważna jest dobra koncentracja uwagi oraz pewna doza odwagi, gdy jego statek pływa w warunkach sztormowych, kiedy to załoga i statek znajdują się w ciągłym zagrożeniu. Podczas złych warunków atmosferycznych pomagają kapitanowi umiejętności samokontroli (panowanie nad swoimi emocjami), jak również

współdziałanie z podwładnymi (pomocne tu są zdolności kierownicze i podzielność uwagi). Wiele czynności administracyjnych (sporządzanie raportów dla armatora itp.) kapitan wykonuje samodzielnie, a więc w izolacji od reszty załogi w warunkach monotonnego wypełniania rubryk i wykazów dziennika pokładowego. Pożądana jest w tym zawodzie dobra pamięć i zdolność logicznego myślenia. Podczas pracy kapitan powinien odznaczać się dużą dokładnością w wykonywaniu swoich zadań (wyznaczanie kursu, nawigacja), pomocną tu także będzie wyobraźnia i myślenie twórcze. Jako dowódca załogi powinien łatwo nawiązywać kontakty z ludźmi. Powinien też potrafić wczuć się w położenie innych osób, aby lepiej rozumieć ludzi pracujących w ciągłym stresie i z dala od domu. Osoba pracująca na stanowisku kapitana powinna cechować się niezależnością i umieć się podporządkować innym, np. armatorowi, dowódcy akcji ratowniczej lub pilotowi i władzom portowym. W związku z tym, że kapitan podczas swojej pracy przez długi czas przebywa z tymi samymi ludźmi, powinien przejmować inicjatywę, by jak najlepiej godzić pracę i wypoczynek załogi (organizowanie imprez i czasu wolnego). Ponieważ praca wiąże się z ciągłymi zmianami miejsc (różne kraje, porty) dobrze jest, gdy cechuje kapitana ciekawość, a więc lubi on poznawać ciekawych ludzi, egzotyczne kraje i obyczaje.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Pracę kapitana statku morskiego zalicza się do pracy średnio ciężkiej. Największe znaczenie w tym zawodzie ma ogólna dobra sprawność fizyczna, duża sprawność układu krążenia i narządów równowagi. Istotna jest także sprawność narządu wzroku, słuchu (prowadzenie obserwacji i nawigacji na statku). Przydatne cechy w tym zawodzie to silna budowa ciała, duża sprawność układu oddechowego, układu kostno-stawowego i mięśniowego (kapitan porusza się po całym statku). Do wykonywania zawodu kapitana występują bezwzględne przeciwwskazania, takie jak:

- nowotwory złośliwe
- choroby zakaźne i pasożytnicze
- choroby układu krążenia
- choroby słuchu, wzroku, krwi i uzębienia
- choroby układu oddechowego
- choroby układu nerwowego

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

By zostać kapitanem niezbędna jest posiadanie wyższego wykształcenia morskiego bądź ukończenie szkoły średniej i uzyskanie kolejnych stopni oficerskich aż do stopnia kapitana żeglugi wielkiej poprzez posiadanie odpowiedniej praktyki morskiej i złożenie egzaminów przez komisją państwową.

W zawodzie kapitana niezbędna jest specjalizacja o kierunku nawigacji oraz patent kapitana. Osoba taka powinna posiadać świadectwo ukończenia kursów BHP, ppoż., indywidualnych technik ratownictwa morskiego oraz posiadać świadectwa obserwatora radarowego oraz ARPA i - wymagany już przez wielu armatorów - certyfikat operatora systemu GMDSS (GOC).

licencję operatora radarowego systemu nawigacji satelitarnej. Niezbędna jest umiejętność obsługi komputera i biegła znajomość języka angielskiego. Zawód ten mogą wykonywać zarówno mężczyźni, jak i kobiety do 60 roku życia.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

W zawodzie kapitana statku morskiego nie ma możliwości awansu w znaczeniu osiągania coraz wyższych stopni w hierarchii służbowej. Awans może oznaczać tylko posiadanie coraz lepszej renomy jako kapitan, co wiąże się z powierzaniem przez armatorów większych, nowocześniejszych i bardziej skomplikowanych jednostek morskich.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Osoby chcące podjąć pracę kapitana w starszym wieku (lub wrócić po dłuższej przerwie do pracy) powinny posiadać dobry stan zdrowia oraz przedstawić odpowiednie uprawnienia do wykonywania zawodu. Przerwa w wykonywaniu zawodu trwająca powyżej 5 lat wymaga odnowienia uprawnień do wykonywania zawodu.

Możliwości zatrudnienia

Informacje będą sukcesywnie uzupełniane.

Zawody pokrewne

- pilot morski
- inspektor bezpieczeństwa żeglugi
- oficer pokładowy statku morskiego
- marynarz statku morskiego

Polecana literatura

Nautologia (kwartalnik), Polskie Towarzystwo Nautologiczne

Eko Bałtyk (miesięcznik), wyd. Ecobaltic

Kurier Morski (magazyn), wyd. Quadrant sp. z o.o.

Milian L., Zawód marynarza floty transportowej, studium monograficzne, Gdynia 1974

Socjologiczne badania nad ludźmi morza, „Studia socjologiczne” nr 41/1974